

Traian Vuia și gândirea sa politică*

Radu Homescu**

Activitatea inventatorului român Traian Vuia pe tărâmul vieții naționale, sociale și politice, de pregătire și realizare a actului Unirii de la 1 Decembrie 1918, nu este îndeajuns cunoscută, dimpotrivă, inexistența unui demers conjugat de diseminare oficială din partea istoricilor noștri, a marilor sale realizări întreprinse departe de țară și în folosul exclusiv al acesteia, nu a intrat nici în manualele de școală și nici în enciclopediile românești și străine.

Parisul, Orașul Luminilor, locul în care a trăit și a creat Traian Vuia, mediul propice influențelor pentru demersurile românești în țara sprijinitoare a cauzei noastre naționale de întregire a teritoriilor aflate sub stăpânire străină, a fost constant și fructuos valorificat de el, în calitatea sa de constructor-strateg al relațiilor internaționale, în echipă cu ilustre personalități, precum Ion I. C. Brătianu, Take Ionescu, Alexandru Vaida-Voevod, Nicolae Titulescu, Caius Brediceanu, Ioan Cantacuzino și alții, implicate în pregătirea Marii Uniri din 1918 și în consfințirea acesteia în actul final al Conferinței de Pace de la Trianon.

Curajos expuse, alegațiunile sale politice și economico-sociale au văzut lumina tiparului în presa de limbă română din Banat, Transilvania și România, respectiv în cea de limbă franceză din Franța, principalele publicații fiind „Drapelul” (Lugoj), „Viața socială” (București), „Orizontul” (București), „Sămănătorul” (Brașov), „Lucefărul” (Timișoara), „Fruncea” (Timișoara), „La Transylvanie” (Paris) și „La Roumanie” (Paris) – primul articol apărând la Lugoj în „Drapelul” (1901). Un rol deosebit de important

l-a jucat studiul său intitulat *Le Banat (Timishana)*, apărut la Paris în 1918, sub forma unei broșuri, difuzată în cancelariile europene, precum și în cele din Statele Unite, aceasta fiind pusă pe masa Conferinței de Pace de la Paris. Broșura conține argumente statistice solide, extrase din datele oficiale maghiare și austriece, precum și o hartă, ambele doveditoare ale dreptului românilor la autodeterminare, la alipirea Banatului și Transilvaniei la Țara Mamă.

Trebuie precizat că în 1901 Traian Vuia obține la Budapesta titlul de *doctor în drept* însoțit de distincția academică *Magna cum laude* cu teza intitulată *Militarism și industrialism, regimul de status și contractus*. În disertația sa de doctorat, ideile originale, avangardiste pentru primul an al secolului al XX-lea, sunt consecvent continuate într-un serial de articole pe care le publică la Lugoj în „Drapelul” sub titlul *Viitorul*. Militarismul conduce, afirma Vuia, la agravarea situației materiale a populațiilor care suportă cheltuielile întreținerii armatelor și dotării acestora cu armament, precum și la micșorarea avuției naționale, ca urmare a utilizării forței de muncă în altă ramură industrială (militară) decât în cele care conduc la progres economico-social, toate acestea deoarece „tezaurul suprem al economiei naționale e munca”.

În privința gândirii sale politice, în strânsă legătură cu situația popoarelor oprimate din Imperiul austro-ungar, Vuia demonstrează că ignorarea principiului naționalităților este o chestiune de inactualitate, ținând cont de faptul că preceptul a avut ca efect emanciparea popoarelor,

* Alocuțiune susținută la Simpozionul omagial „Traian Vuia – 75 de ani de la trecerea în eternitate” (1 septembrie 2025, Aula Academiei Române)

**Dr. ambasador

așa cum o demonstrează istoria modernă: „Principiul de naționalitate duce înainte popoarele, cari țin cont de el, le mărește și le asigură victoria... Cine încearcă a-l comprima, îi mărește puterea”. Traian Vuia nu vede posibilă soluționarea problemei naționale fără *grave crize*, fără mișcări revoluționare. Anacronismele din imperiul dualist, menținute prin legea electorală, legea presei, măsuri economice de tip medieval, inclusiv ignorarea principiului naționalităților, vor conduce la destrămarea construcției dualiste. „Popoarele cari țin cont de progresul omenimei cresc și triumfează, iar acelea cari apără și susțin instituțiile trecutului, în butul (scopul-n.n.) unui succes aparent, slăbesc și decad. Prudența recere să nu facem niciodată pentru alții legi pe cari nu le-am accepta noi înșine. Maghiarii se laudă cu forța, istoria, însă, ne demonstrează la ce lamentabile dezastre poate reduce omenirea ambițiunea unită cu forța, ei au uitat cu totul maxima lui Deák: «Dacă voiți să fiți liberi, începeți a fi drepti»”.

Preocupat de politica externă a Statelor Unite ale Americii, în două articole intitulate *Doctrina lui Monroe* (ianuarie 1903) și *Războiul și pacea în lumina președintelui Roosevelt* (octombrie 1903), ambele apărute la Paris și Lugoj, în „La Transylvanie” și „Drapelul”, Vuia descrie evoluția acestei politici, pornind de la doctrina lui James Monroe, președinte al SUA în perioada 1817–1825, până la politica monopolistilor americani, a politicii externe dure și a expansiunii nord-americane în America Latină, al cărei promotor energic a fost președintele Theodore R. Roosevelt. Doctrina Monroe a stat la baza politicii izolaționiste americane și la consolidarea influenței SUA pe continentul american. Analizând cu luciditate demersurile politicii SUA și ținând seama de rolul civilizator pe care și-l asumă imperialismul american, avându-l ca promotor pe Roosevelt, care a declarat război barbariei, Traian Vuia arată că această aserțiune a președintelui Statelor Unite „este riscantă, dacă prin aceasta se nisuieste (străduiește-n.n.) a explica distrugerea dominațiunii Spaniei în Cuba și pacificarea Filipinelor și din toate cele expuse urmează că imperialismul american e un război cruciat contra barbariei și tot cu această justificată extindere a dominațiunii americane asupra planetului întreg”.

Prevăzând izbucnirea mării conflagrații, în care vor fi antrenate, în primul rând, țările Europei, Traian Vuia se gândește, cu multă speranță, la faptul că după război bătrânul continent va deveni o nouă Europă, cu o politică democratică, în concordanță cu aspirațiile popoarelor ei. În articolul său din 1914 intitulat *Criza politică europeană*, Vuia arată că este vorba despre o criză politică și economică generală, determinată de „nefericita organizare politică a Europei care chiar în statele cele mai mari și prin urmare mai hotărâtoare în viața popoarelor din Europa este astfel alcătuită încât numai la aparență servește interesele națiunilor, de fapt stă în slujba altor interese. Pentru susținerea acestor alte interese este indispensabilă asmuțirea popoarelor întreolaltă și dominarea tuturor prin molohul militar”. Popoarele sunt împovărate de cheltuielile militare, iar analistul politic Traian Vuia consideră că acestei stări de lucruri „i se va pune capăt chiar prin molohul militar în forma unui război european, în urma căruia se va ridica de sine în Europa o organizație politică democratică corespunzătoare intereselor neamului”. Căci, așa cum afirma el în 1903, „destinul omenirii pare a fi udat căile progresului cu sânge”.

Spirit vizionar, Traian Vuia a argumentat convingător că finalitatea stării de lucruri din imperiu este eliberarea necondiționată a popoarelor înjugate. În același timp, fiind convins de necesitatea alianței cu puterile Antantei, Traian Vuia se află în fruntea emigrației române din Franța și înființează la 30 aprilie 1918 **Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Bucovina**, fiind numit președintele acestuia. Ulterior, a îndeplinit și pozițiile de vicepreședinte și secretar general al Comitetului.

În declarația dată publicității, **Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Bucovina** exprima aserțiunea eliberării de sub dominație, chemând pe toți românii la o acțiune solidară în vederea atingerii țelului național: unirea tuturor provinciilor românești cu Țara. În funcțiile pe care le-a deținut în cadrul Comitetului, Traian Vuia a desfășurat o amplă și salutară activitate de organizare a unor **legiuni de voluntari** transilvăneni și de constituire a unui comitet unic al românilor stabiliți în Franța și Italia, inițiativă

agreată de guvernul și comandanții militari ai Franței.

La Paris, în 17 ianuarie 1918, apare primul număr al săptămânalului „La Roumanie”, organ de presă destinat apărării drepturilor românești. În cuprinsul paginilor ei, regăsim numele lui Traian Vuia exprimându-și opiniile solid elaborate vizând drepturile românilor oprimați din Imperiul austro-ungar, protestând față de condițiile grele, economice și teritoriale, impuse României de Pacea de la București (7 mai 1918) ș.a.

În timpul conflagrației mondiale, Traian Vuia a întreținut strânse legături inclusiv cu mișcarea socialistă franceză. Trebuie menționat că primul forum socialist, care s-a ocupat de problema naționalităților din Imperiul habsburgic, a fost Congresul de la Londra, care a elaborat un program în această chestiune și la care partea română a avut un singur participant, în persoana doctorului Nicolae Lupu. La Paris, primele manifestări organizate de socialiștii francezi la care a participat activ Traian Vuia, în calitatea sa de reprezentant al transilvănenilor, sunt cele prezidate de profesorul de la Sorbona, **Mario Roques**, lingvist, filolog și romanist, preocupat de limba și literatura română, editor al *Paliei de la Orăștie*, conducător al revistei „România” și întemeietor al Institutului de Filologie Română din Paris. În raport direct cu problemele de mare interes ale emigrației române în fruntea căreia se afla, Traian Vuia frecventează cu regularitate adunările socialiștilor, arătând că domnul **Albert Thomas**, „șeful mișcării socialiste și revoluționarul înțelegător al vremii a făcut eforturi uriașe pentru a lămurii și determina puternica opinie publică socialistă, ca să accepte ca unul din scopurile supreme ale războiului, dezrobirea națiunilor subjugate”. Contrar majorității membrilor, a existat în sânul mișcării socialiste franceze o grupare minoritară care se opunea dezmembrării Austro-Ungariei. De la Traian Vuia aflăm că „minoritarii socialiști din Franța, în frunte cu **Jean-Laurent-Frederick Longuet**, deputat socialist, director al gazetei «Le Populaire» și al cărui bunic a fost Karl Marx, pledau pentru menținerea Imperiului austro-ungar”.

Orientarea vieții politice din România spre dreapta îl determină pe Vuia să facă referiri la

democrație, semnalând și pericolul instaurării unei dictaturi. Tot el semnalează și alte pericole care amenință România: bolșevismul și revizionismul. Cu timpul, Traian Vuia constată că nici reprezentanții Partidului Național nu s-au ridicat la înălțimea aspirațiilor cetățenilor țării.

La inițiativa lui, Comitetul Național din Transilvania și Bucovina editează, începând cu 15 mai 1918, revista de propagandă bilunară intitulată „La Transylvanie” care apare la Paris sub patronajul unor importante personalități franceze progresiste din sfera politică, militară și din cea a științei și tehnicii. În paginile revistei, Traian Vuia susține cu tărie că provinciile românești aflate sub dominația Austro-Ungariei trebuie mai întâi să-și declare independența, iar apoi să consimtă liber la unirea lor cu Țara-Mamă. Unirea – sublinia Vuia – poate avea loc doar în virtutea a două acte: prin anexiune (adică încorporare prin violență) sau printr-un act de unire. Actul de anexiune nu poate fi acceptat deoarece reprezintă un act unilateral și nu necesită consimțământul părților anexate, în timp ce „uniunea (unirea-n.n.) este un act bilateral și are două faze. Pentru ca o țară să se poată uni cu alta, ea trebuie să aibă posibilitatea să-și exprime în mod liber voința sa”, așa cum sună principiile președintelui Th. W. Wilson.

Sosirea la Paris, la 22 iulie 1918, a lui **Take Ionescu**, adept fervent al alianței cu Antanta, a impulsionat serios activitatea emigrației române. Împreună cu **Nicolae Titulescu** și alți colaboratori se deplasează din capitala Franței la Londra pentru întrevederi cu premierul **David Lloyd George** și cu emigrația românilor din Transilvania, cu **George Moroianu** care lucra la Foreign Office în domeniul problemelor românești. La 3 octombrie 1918, ia ființă la Paris **Consiliul Național al Unității Române**, prin reorganizarea Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina, avându-l ca președinte pe **Take Ionescu**, iar ca vicepreședinți pe **Vasile Lucaciu**, **Octavian Goga**, **dr. C. Angelescu** și **Jean Th. Florescu**. Din Comitetul Consiliului făceau parte **dr. I. Cantacuzino**, **N. Titulescu**, **P. Brătășanu**, **Thoma Ionescu**, **T. Vuia**, **D. Drăghicescu**, **C. Diamandi**, **G. Mironescu**, **S. Mândrescu**, **G. Moroianu**, **I. Ursu**, **C. Mille**, **I. Găvănescu**, **Sever Bocu**, **Partenie Cosma**, **V. Stroescu** și alții.

Sub titlul *Notre politique national*, din 15 decembrie 1918, publicația „La Transylvanie” expune principiile Comitetului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina: „1. Români sunt un popor indivizibil; 2. Nicio parte a poporului român nu trebuie să rămână sub o dominație străină; 3. Români nu pot să conceapă decât o pace bazată pe dreptul poporului de a se conduce singur; 4. Conform acestui principiu, românii din Austro-Ungaria și-au exprimat voința de nestăvilit de a trăi uniți cu frații lor din România și cu cei din Basarabia, într-o Românie nouă guvernată de principii democratice. În România nouă trebuie să se stabilească egalitatea politică a locuitorilor, fără a se ține cont de originea națională și credința lor. Trebuie acordate drepturi politice femeilor. Trebuie stabilit votul universal: cu vot secret obligatoriu și reprezentarea minorităților”.

La 20 aprilie 1920, **Nicolae Titulescu** este numit șef al delegației române la Conferința de Pace. În această calitate va colabora cu Traian Vuia, care fusese numit, la recomandarea lui Caius Brediceanu, **consilier tehnic** al *Delegațiunii transilvane* la Conferința de Pace de la Paris. Traian Vuia a desfășurat o remarcabilă și neobosită activitate dedicată succesului delegației române. Folosind presa, el publică memorii și articole destinate forumului de pace pentru recunoașterea de către acesta a cauzei românești. Declarația lui

Caius Brediceanu, membru al delegației, în presa timișoreană de mai târziu, este edificatoare: „Din amintirile mele de la Conferința Păcii, una trebuie să încânte pe fiecare bănățean: faptul că l-am ales imediat la sosirea mea la Paris de colaborator în calitate de consilier tehnic pe marele inventator român, inginerul bănățean Traian Vuia. El a devenit în delegațiunea noastră prin forța enormă de muncă, prin cunoașterea perfectă a limbii franceze, prin claritatea judecății sale de mare gânditor și filosof, prin maniera sa modestă și discretă, unul din factorii principali ai misiunii noastre...Îl consider pe Traian Vuia ca pe unul din cei mai mari fii ai Neamului”.

Așezat în Panteonul iluștrilor temerari ai zborului, **Traian Vuia** este, în același timp, statornicit de istorie în Galeria marilor patrioți români a căror gândire politico-socială, cunoștințe temeinice de drept internațional, practică diplomatică și strălucită activitate neobosită au fost închinare edificării Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 și consfințirii recunoașterii internaționale a acestui act istoric prin Conferința de Pace de la Paris (1919–1920).

Statura impresionantă a acestui om de geniu, de anvergură internațională, s-a ivit din neamul românesc care este dator a-l prețui și a-l apăra cu sacralitate. Un monument Traian Vuia, inexistent acum în România, trebuie ridicat!